

Feryal'in yazısını Samih
redakte etti.

alk. s. 111 yer
Tutuluç 60/Y-XI-X
15/A-B-

sağ-sol blok

DOLMABAĞÇE SARAYI
TANITIM KİTABI
FERYAL İREZ

DOLMABAĞÇE SARAYI MOBİLYASI'NA DAİR

16 pica

1856'da yapımı tamamlanan Dolmabahçe Sarayı döşemesi hakkında 1852 senesinin Haziran ayında İstanbul'a gelen Theophile Gautier şu bilgileri vermektedir :
"...Padişah'ın daireleri XIV.Louis üslubunda...Burada Versailles Sarayı'nın debdebesini taklit etme niyeti belirir.Paris operasının ünlü dekoratörü Sechan'ın Turgot sokağındaki atölyesinde hazırlamaya başladığı XIV.Louis üslubundaki eşyalar bu sarayın salonlarından birine yerleştirilecek..."⁽¹⁾

Başbakanlık Arşivi'nde Sechan'a nişan verildiğine dair bazı belgeler Sechan'ın hakkı olan üç milyon frankın ödenmesi gereğine ilişkin bazı kayıtlar⁽²⁾⁽³⁾ bulunmaktadır.1857 tarihli bu belgeler Sechan'in Dolmabahçe Sarayı'nın dekorasyonunda etken bir rol oynadığı savını doğrulamaktadır.

Joan Haslip de Dolmabahçe Sarayı'nın döşenmesi konusunda şunları yazmaktadır :
"...Padişah Avrupa mağazalarına çeşitli garip ve göz kamaştırıcı eşyalar sipariş ediyordu.Örneğin dört ton ağırlığında kristal avizeler,üç yüz otuz mumluk muazzam şamdanlar satın almıştı.Öte yandan padişaha hoş görünmek isteyen büyük devletler,yeni saray için değerli hediyeler göndermekte birbirleriyle yarış ediyorlardı.Kraliçe Viktoria büyük ve değerli bir saat,genç François Joseph çok zarif ve pahalı kristal takımlar,Fransa nadide porselenler,Rus Çarı da beyaz ayı postları göndermişti."⁽⁴⁾

XIX.yüzyıl Osmanlı Sarayları içinde,Batı seçmeciliğiyle kendi ulusal mobilya örneklerini en güzel biçimde bünyesinde toplayan saray Dolmabahçe Sarayı'dır.İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Yıldız Albümleri'nde bulunan bazı fotoğraflarda,bugün Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan mobilyalardan bir bölümünün Sultan II.Abdülhamid döneminde Yıldız Sarayı'nda olduğunu görmekteyiz.⁽⁵⁾

Dolmabahçe Sarayı'nın Medhal (Giriş)Salonu,karşılıklı ve simetrik olarak yerleştirilmiş,neo-barok üslubundaki takımlarla döşenmiştir.

Sarayın 14 numaralı salonunda (Çinili Salon) üzerleri güvez bej renkte, çatma kadife kaplı olan II.ampir ampir üslubundaki üçlü koltuklar,II.Abdülhamid döneminde Yıldız Sarayı Merasim Köşkü'nde yer almaktaydı.

Dolmabahçe Sarayı'nın değişikliğe uğramayan odalarından biri de elçilerin kabul edildiği odadır.Kırmızı rengin ve altın yaldızın egemen olduğu bu odanın kornişleri yekparedir.Oturma takımıysa XV.Louis üslubundadır.Ayak üstleri kabartma yaprak süslemeli olan bu koltuk takımının kolçak üstleri,

hafif dolgulu olarak kumaşla kaplanmıştır.Kanepe ve koltuk arkalıklarının taç bölümlerinde görülen ay motifi,bu takımın saray tarafından Avrupa'da yaptırılmış olabileceğini akla getirir.Aynı odada,Napoléon III'ün hediyesi olduğu tahmin edilen ve üstünde Napoléon Bonaparte'la gözdelelerinin resimleri olan bir sehpa ve üstünde müzik,resim,yazın gibi sanat dallarını canlandıran alegorik figürlerle bir başka sehpa da yer almaktadır.Bu sehpa'nın porselen tablalarının altlarında Viyana porselen damgalarına rastlamaktayız.

Rokoko üslubundaki oturma mobilyalarıyla döşenmiş Somaki Oda'nın girişinde bulunan Boulle tekniğindeki yazıhane XV.Louis üslubundadır ve abanoz üstüne bağa,pirinç,altın yaldız,bronz süslemelidir.

Sultan Mehmet Reşat döneminde Mısır Hidivi'yle Bulgar Kralı ve Kraliçesi'ne ziyafet verilen Zülveçheyn Salonu'ndaki Abdülmecid tuğralı,XIV.Louis üslubundaki aynalar,metal üstüne altın yaldızlıdır.

Dolmabahçe Sarayı'nın 63 numaralı odasında (Valide Sultan Yatak Odası) ahşap üstüne fildişi,sedef kakmalı ve onbeş çekmeceli mücevher dolabı,Yıldız Sarayı Tamirhane-i Hümâyun yapımıdır.Ön kapağının üstünde 1319-1321 (1903-1905) tarihleri okunur.Oda,ahşap üstüne altın varak kaplamalı dolabı ve baldakenli karyolasının yanısıra XV.Louis üslubundaki "bergere" koltuk takımlarıyla da dikkat çekicidir.

Gauthier'nin "...kornişler üstüne resimlenmiş buhurdanlıklardan çıkan parfümlerin mavimsi dumanı,tavanlarda ince bir sis halinde dağılmıştı..."⁽⁶⁾diyerek sözettiği ve Valide Sultan Dairesi olarak tanımladığı Mavi Salon,rokoko üslubundaki ayna,konsol ve sopraporteleriyle Avrupa saraylarını akla getirir. Aynı salondan Halife Merdiveni adıyla anılan merdivenle alt kata inilir. İnişin iki yanındaki japon saksınlıklar II.Abdülhamid döneminde Yıldız Sarayı eşyaları arasında yer almaktaydı.İnişin sağ tarafındaki lake,fildişi ve kemik yapımı olan saksılık,Ho Bosai takıma adıyla tanınan Mitsuaki Ishikawa adlı ahşap ve fildişi ustasının eseridir.⁽⁷⁾

Sarayın Cumhuriyet döneminde Atatürk tarafından çalışma odası olarak kullanılan odasında gül ağacından yapılmış bir masa yer alır.Böbrek biçimli olan bu çalışma masası,İngiliz neo-klasik sanatının Sheraton üslubundadır.

Tam bir üslup karmaşası gösteren Pembe Salon'un deniz tarafında Fransız Régence dönemi sanatkarlarından Cressent'in mobilyalarını anımsatan bir yazı masası gözümüze çarpar.Aynı salonun deniz tarafı köşelerinde XIX.yüzyıl mobilya sanatına iyi bir örnek olan köşe sedirleri yer alır.Osmanlı sedirlerinden esinlenerek yapılmış bu oturma mobilyalarının ahşap üstüne altın yaldızlı süslemelerinde Batı sanatının gotik biçimleri egemendir.

XIX.yüzyılın ortalarına doğru "dişi üslup" adıyla tanınan ve kumaşın ahşabı gizlediği III.Napoléon Stili'nde de Dolmabahçe Sarayı'ndan bir örnek verebiliriz.Sarayın 110 numaralı odasında bulunan,drapeler ve dantellerle süslü bu tuvalet masası II.Abdülhamid döneminde Yıldız Sarayı'nda idi.

Dolmabahçe Sarayı'nın Camlı Köşk'teki 51 numaralı odası,XIX.yüzyıl mobilya sanatının buluşlarından olan Thonet takımlarla döşenmiştir.Viyana yapımı olan bu kanape ve sandalyelerin oturma bölümlerinin altında "Thonet-Wien" ve "Maison Psalty-Constantinople" yazılı etiketler göze çarpar.Viyana'dan getirtilen bu takım,1867'de Pera'da kurulan Psalty Mefruşat Mağazaları kanalıyla saraya satıldığı bu etiketlerden anlaşılmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı'nın en büyük mekânlarından biri olan Muayede Salonu'nun padişahlık dönemindeki tek mobilyası Topkapı Sarayı'ndan getirilen altın tahttı.Bugün kara tarafında bulunan XV.Louis üslubunda "bergère en confessional" tipindeki iki koltukla diğer eşyalar salona daha sonraki dönemlerde yerleştirilmişlerdir.

Tanzimat padişahı I.Abdülmecid döneminde batı etkisi iyice yoğunlaşır ve batının eklektik üslubu Osmanlı mimarlığında kendini güçlü bir biçimde duyurur.Bu dönemde Osmanlı sarayının pavyonlar karakterindeki yapısı yanında Avrupa saraylarının ölçülerine uygun bir saray mimarlığı ortaya çıkar.Batıdaki eklektik üslubun mobilyaya yansımaya paralel bir biçimde XIX.yüzyılda Avrupa'da moda olan mobilya da döşeme unsuru olarak Osmanlı saraylarına girer.

Dolmabahçe Sarayı'nda Régence,XV.Louis,II.Ampir,Chippendale,Sheraton,Neo-gotik, Viyana-Thonet üsluplarını izleyebiliriz.Bunun yanısıra minderli,döşekli,şilteli saray odalarıyla da geleneksel yaşam düzeni sürdürülmüştür.

İlginç olan,Avrupa'da doğuya duyulan bir özlem sonucunda yaratılmış,doğu beğenisindeki mobilyaların,batıya ve Avrupa'ya yönelen Osmanlı Sarayı tarafından satın alınarak çeşitli mekânlarda kullanılmasıdır.

* 1852 Tokyo doğumlu Ishikawa, Meiji dönemi sanatçısıdır. Fildişi ustası olan ve 1913'te ölen Ishikawa'nın yaşamı tarihi II Abdülhamid devrine rastlar. Bu sıklıkla Japon İmparatoru tarafından Sultan II. Abdülhamid'e sunulmuş bir hediye olabilir.

1- Theophile Gautier, İstanbul, s.265-268

2- Başbakanlık Arşivi Hariciye İradeleri No:7184-7188

3- Başbakanlık Arşivi Hariciye İradeleri No:8795/3

4- Joan Haslip, Bilinmeyen Tarafları ile Abdülhamid, s.29-39

5- İÜK.AL.90474

6- Gautier, a.g.e. s.266-267

7- 1852 Tokyo doğumlu İshikawa, Meiji dönemi sanatçılarından. Fildişi ustası olan ve 1913'de ölen İshikawa'nın yaşam tarihi II. Abdülhamid devrine rastlar. Bu saksılık Japon İmparatoru tarafından II. Abdülhamid'e sunulmuş bir hediye olabilir.